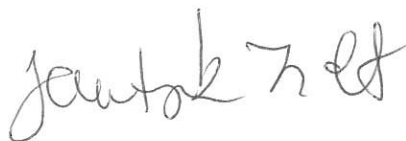

2. melléklet a 114/2013. (IV. 16.) Korm. rendelethez

javaslat a
„Irinyi János munkássága és a zajtalan és robbanásmentes gyufa”
Magyar Értéktárba történő felvételéhez

Készítette:
Jantyik Zsolt. (név)

..... (aláírás)

Debrecen, 2014. március 4. (település, dátum)
(P. H.)

I.

A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve:

Hajdú-Bihar Megyei Értéktár Bizottság

2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:

Név: Tóthné Bobonka Magdolna

Levelezési cím: 4024 Debrecen, Piac u. 54.

Telefonszám: 52 507506

E-mail cím: terrend@hbmo.hu

II.

A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése

Irinyi János munkássága és a zajtalan és robbanásmentes gyufa

2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása

☐ agrár- és élelmiszergazdaság

☐ egészség és életmód

☐ épített környezet

☒ ipari és műszaki megoldások

☐ kulturális örökség

☐ sport

☐ természeti környezet

☐ turizmus és vendéglátás

3. A nemzeti értéket tartalmazó értéktár megnevezése

Hajdú-Bihar Megyei Értéktár Bizottság

4. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása
Létavértes város büszke arra, hogy a településen élt Irinyi János (1817-1895) a zajtalan és robbanásmentes gyufa feltalálója.

Irinyi János 1817-ben született Erdélyben, a Bihar megyei Albison, Irinyi János mezőgazdász és Jánossy Róza gyermekeként. Többek között Debrecenben is tanult, de kémiai ismereteit a bécsi Politechnikumban szerezte. Egyik professzorának (Meissner Pálnak) sikertelen kísérlete kapcsán jött rá a nem robbanó, zajtalan gyufa megoldásának gondolatára. Hosszú kísérletsorozat után, 1836-ban szabadalmaztatta a zajtalan és robbanásmentes gyufát (a gyufa fejében a foszfort nem kálium-kloráttal, hanem ólom-dioxiddal keverte).

Az 1848-49-es szabadságharcban jelentős politikai szerepet játszott, Kossuth őt bízta meg az ágyúöntés és puskaporgyártás irányításával, és az állami gyárak felügyeletével. Őrnagyként a nagyváradi lőporgyár vezetője volt. A szabadságharc bukása után börtönbüntetésre ítélték. Szabadulása után visszavonult a politikai élettől, tudományos munkásságának élt. A mai köztudatban csak a gyufával kapcsolatos tevékenysége ismert, pedig az új szemléletű kémia egyik legelső hazai terjesztője volt, valamint jelentős szerepet játszott a magyar kémiai szaknyelv kialakulásában. Mint erősen magyar érzésű nemes ember már korábban is részt vett a forradalmi mozgalmakban, a hagyomány szerint a híres 12 pontot ő szövegezte és küldte Pestre.

Élete utolsó szakaszában a debreceni István malom igazgatója volt, 1895-ben hunyt el Vértesen (a mai Létavértes településrésze).

5. Indoklás a Magyar Értéktárba történő felvétel mellett, kitérve a nemzeti érték országos jelentőségének bemutatására

Irinyi János munkássága, valamint az azt reprezentáló találmány, a zajtalan és robbanásmentes gyufa olyan értéket képvisel, amely érdemes arra, hogy magyar nemzeti értéként a lehető legmagasabb szintű elismerésben részesüljön. Irinyi János munkássága,

valamint a zajtalan és robbanásmentes gyufa nemzeti érték, hiszen magyar tudáshoz kötődő érték, termék, így megfelel a Htv-ben foglaltaknak.

Továbbá az Irinyi János munkásságát, a zajtalan és robbanásmentes gyufát képviselő érték kiemelkedő nemzeti érték, amely nemzeti szempontból meghatározó jelentőségű, a magyarságra jellemző és közismert, jelentősen öregbíti hírnevünket, növelheti megbecsülésünket az Európai Unióban és szerte a világon, továbbá hozzájárul új nemzedékek nemzeti hovatartozásának, magyarságtudatának kialakításához, megerősítéséhez.

6. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források)

Irinyi János kiállító terem, Létavértes Irinyi u. 8.

<http://irinyijanos.etw.hu>

Lósy-Schmidt Ede: A foszforos gyújtók. Magyar Mérnök- és Építész Egylet Közlönye, 1935.

Szathmáry László: A gyufa története, Bp. 1935.

Információk Irinyi Jánosról, készítették: Böröczky Dávid, Vati ádám, Böröczky Áron, Váry Kovács Gergő, Oroszlán Ádám

Vályi Zsuzsa: Irinyi János a tudomány szolgálatában, TDK dolgozat

Iskolások Irinyi Jánosról

Újságcikk

7. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe:

III.

MELLÉKLETEK

1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális-dokumentációja
Létavértes képeslapja
2. A Htv. 1. § (1) bekezdés j) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánló levelek
3. A javaslathoz csatolt saját készítésű fényképek és filmek felhasználására vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat